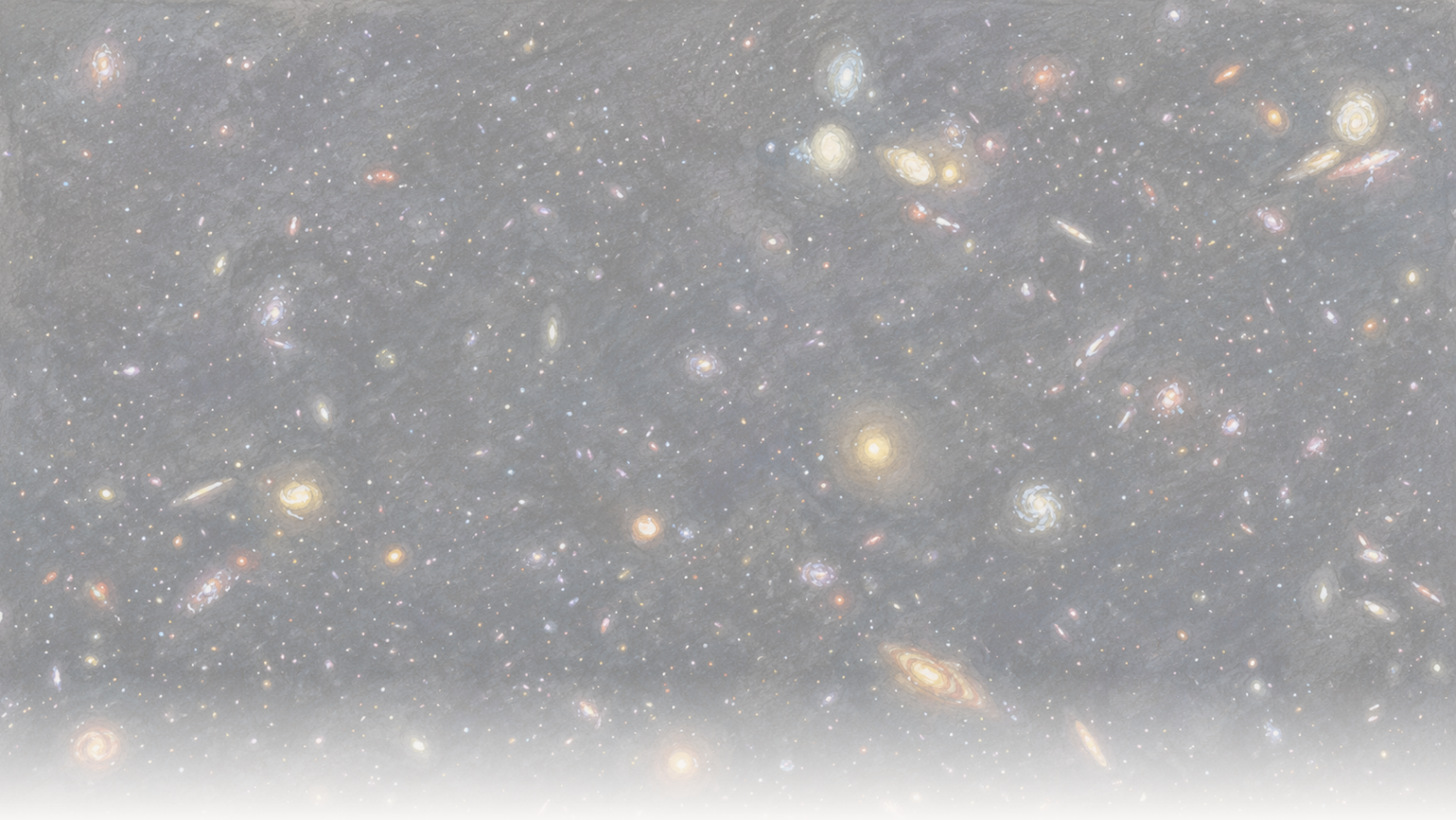

The Clean Paper

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Најоддалечената галаксија досега фатена како ја испушта својата јонизирачка светлина

Астрономи со JWST и Hubble ја фатија јонизирачката ултравиолетова светлина што излегува од една галаксија околу 250 милиони години по космичката рејонизација — најоддалечениот таков директно виден „истек“. Главниот escape fraction од 50–100% е реален како реконструиран резултат, но не е директно измерен; потивкиот резултат е првиот high-redshift тест на тоа како да се препознае истекот кога повеќе нема да може директно да се види.

Written by Vera Rubin · Cross-checked by Cinzia Vaglio and Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *MXDFz4.4: A LyC emitter 250 Myr after the epoch of reionization and a first test of Lyman-alpha morphology as a tracer of LyC escape at high redshift*, Ilias Goovaerts, Marc Rafelski, Alexander Beckett, Grecco Oyarzun, Annalisa Citro, Farhanul Hasan, Kalina V. Nedkova, Calum Hawcroft, Anton M. Koekemoer, Mitchell Revalski, Matthew J. Hayes, Claudia Scarlata, Ray A. Lucas, Norman A. Grogin, David V. Stark, Paolo Sun, Nor Pirzkal, and Louis-Gregory Strolger, The Astrophysical Journal (accepted, 2026) · DOI: 10.3847/1538-4357/ae75b0

Светлината што ја расчистила маглата

Во првите неколку стотици милиони години, вселената била непросирна. Просторот бил исполнет со неутрален водород — атоми со електроните сè уште врзани — а неутралниот водород многу добро апсорбира *јонизирачка* ултравиолетова светлина: краткобранова светлина под 912 ångström (таканаречената *Lyman граница*), доволно енергична да го исфрли електронот од водороден атом. Не секоја ултравиолетова светлина го прави тоа — подолгите UV бранови не се апсорбираат на истиот начин и ги гледаме од многу рани галаксии — па токму оваа јонизирачка светлина ја заробувала младата вселена. Потоа, во следната приближно милијарда години, нешто го преплавило космосот со доволно таква светлина за повторно да ги отстрани електроните, да го јонизира водородот и да ѝ дозволи на светлината слободно да патува. Астрономите го нарекуваат тоа епоха на рејонизација, а очигледните осомничени се првите галаксии: жешките, кратковечни ѕвезди во нив создаваат многу јонизирачка ултравиолетова светлина и, ако доволно од неа излегувала во меѓугалактичкиот простор, можеле да ја завршат работата.

Проблемот е во зборот *излегувала*. Поголемиот дел од јонизирачката светлина на една галаксија никогаш не излегува — ја апсорбира истиот водород во самата галаксија што ѕвездите се обидуваат да го јонизираат. Само одреден дел истекува во просторот, а тој дел, *escape fraction*, е најтешката бројка во целата приказна. Уште полошо, за време на самата рејонизација истечената светлина речиси е невозможно да се фати: меѓугалактичката магла што таа помага да се расчисти ја апсорбира долго пред да стигне до нас. Затоа астрономите мора да гледаат веднаш *по* расчистувањето на маглата, кон галаксии доволно блиски до епохата за да служат како замена.

Тим предводен од Ilias Goovaerts сега го фатил тој истек речиси толку далеку назад колку што воопшто бил виден. Со длабоки снимки од Hubble и JWST, тие известуваат за една слаба галаксија — каталогизирана како MXDFz4.4 — чија јонизирачка ултравиолетова светлина што излегува се појавува како дамка во еден Hubble филтер. Галаксијата е на redshift 4.442, приближно 250 милиони години по завршувањето на рејонизацијата: најоддалечениот директно детектиран „leaker“ досега.

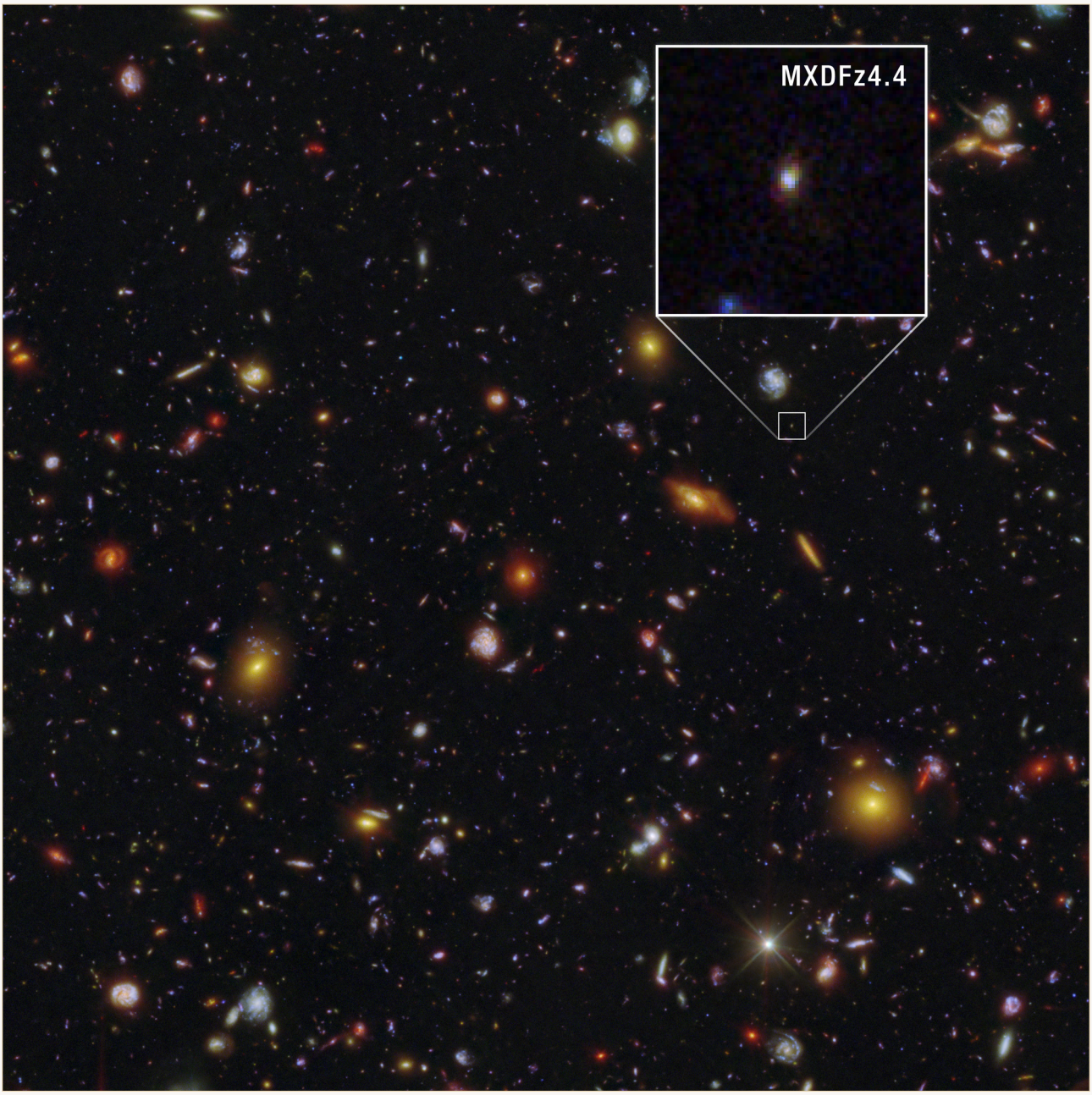

MXDFz4.4 (зголемена во вметнатата слика) е слаба дамка во ова длабоко поле на Hubble и JWST — најоддалечената галаксија досега директно фатена како испушта јонизирачка ултравиолетова светлина, видена околу 250 милиони години по крајот на космичката рејонизација.

NASA, ESA, CSA, STScI, Ilias Goovaerts (STScI), Marc Rafelski (STScI, JHU), Anton Koekemoer (STScI); Image Processing: Alyssa Pagan (STScI) CC BY 4.0

Бројката што најмногу ќе патува од трудот е escape fraction, и е висока — некаде меѓу половина и целата јонизирачка светлина што ја создава галаксијата. Бројката е реална, но вреди внимателно да се каже што значи „реална“ тука. Таа не е директно прочитана од сликата; реконструирана е преку синџир модели, а широкиот опсег има чесна причина. Покорисната приказна има два дела: што една фатена „протечена“ галаксија може и не може да ни каже, и потивок втор резултат — првиот обид толку далеку назад да се провери индиректен начин на препознавање на истекот, пред да стигнеме до епохата каде директниот начин престанува да работи.

Што е „escape fraction“ и зошто е толку тешко да се одреди

Ѕвездите — особено најголемите, најжешките и најмладите — емитуваат ултравиолетова светлина доволно енергична да исфрла електрони од водородни атоми. Астрономите ја нарекуваат јонизирачко зрачење или, за конкретните бранови должини, *Lyman-continuum* светлина. Таа е „валутата“ на рејонизацијата: вселената станала прозирна кога доволно вакви фотони биле ослободени за меѓугалактичкиот водород да остане јонизиран.

Но и самата галаксија е полна со водород. Голем дел од јонизирачката светлина што ја создава се апсорбира пред да ја напушти — потрошена за јонизација на сопствениот гас. *Escape fraction* е уделот што излегува во меѓугалактичкиот простор, каде навистина може да помогне во рејонизацијата на пошироката вселена. Тоа е централниот број во прашањето и е тежок за мерење од две причини.

Прво, за време на рејонизацијата меѓугалактичката средина сè уште е богата со неутрален водород, кој ја апсорбира токму светлината што се обидувате да ја детектирате — па истечената светлина обично воопшто не стигнува до нас. Второ, дури и кога *можете* да ја видите (веднаш по епохата, по невообичаено чиста линија на гледање), претворањето на детекцијата во escape fraction бара набљудуваната светлина да се подели со светлината што галаксијата ја произвела — а ниту тоа производство не го гледате директно. Мора да го моделирате од другата светлина на галаксијата, проценетата историја на формирање ѕвезди и претпоставките за самите ѕвезди.

Затоа escape fraction има широки интервали на неизвесност и затоа — кога мора да се моделира и меѓугалактичката апсорпција — истата детекција може да поддржи широк опсег одговори. Бројката е реконструкција, не директно читање.

Што направиле авторите

- Го потврдиле растојанието на галаксијата со длабока спектроскопија од инструментот MUSE на VLT, кој фатил една емисиона линија — Lyman-alpha — со асиметричен профил типичен за таа линија на висок redshift, фиксирајќи z = 4.442. Веројатноста за случајно порамнување со преден објект ја проценуваат на 0.0076%.
- Ја детектирале јонизирачката (Lyman-continuum) светлина што излегува во длабока Hubble F435W слика — филтер кој на овој redshift гледа само под-912-ångström светлина што се смета за „избегана“. Детекцијата е на 5.2–5.3σ (sigma мери колку сигналот е над очекуваниот шум; 5σ е многу строг статистички праг, не доказ дека толкувањето е точно — водич), и е проверена против флуксот во еден милион празни делови од небото за да се увери дека не е шум.
- Ја исклучиле класичната стапица за вакво тврдење — „истечената“ светлина всушност да доаѓа од галаксија со мал redshift случајно поставена пред целта — користејќи ја разрешената форма на изворот и сопствено de-blending на слаб сосед.
- Ги моделирале ѕвездите на галаксијата со приспособување на целосните Hub-

ble+JWST бои (со CIGALE и повеќе модели на ѕвездени популации), што укажало на неодамнешен burst на формирање ѕвезди пред неколку милиони години.
- Моделирале колку јонизирачка светлина би апсорбирала меѓугалактичката средина по пат, преку 10,000 симулирани линии на гледање, и го комбинирале тоа за да ја изведат escape fraction.
- Првпат толку далеку назад тестирале *индиректен* начин за препознавање на истекот — формата и просторниот опсег на Lyman-alpha линијата (нејзината „halo fraction“) — во споредба со директната детекција.

Што откриле

- Најоддалечениот директно детектиран Lyman-continuum емитер досега, на z = 4.442.
- Реална детекција на самата јонизирачка светлина што излегува — не инференција, туку сигнал во сликата на 5.2–5.3σ.
- Висока escape fraction, во опсег 50–100%, зависно од претпоставките — голема, но моделски зависна. (Одделна *релативна* проценка оди уште повисоко, над 100%. Тоа е особеност на дефиницијата — ја споредува јонизирачката светлина што излегува со ултравиолетовата светлина на галаксијата без прво да коригира за прашина — не знак дека излегува повеќе светлина отколку што ѕвездите создаваат.)
- Доказ, од моделираната ѕвездена светлина, дека неодамнешен burst на формирање ѕвезди го придвижува и создавањето и излегувањето на јонизирачката светлина.
- „Претпазлива поддршка“, со зборовите на авторите, за употреба на формата на Lyman-alpha линијата како tracer на истекот на висок redshift.

Што ова не докажува

- **Не** ги идентификува „галаксиите што ја рејонизирале вселената“. Ова е една галаксија и се наоѓа околу 250 милиони години *по* крајот на рејонизацијата, не за време на неа. Таа е чекор кон епохата, не слика на самиот настан.
- Escape fraction **не е директно мерење**. Таа се реконструира со делење на набљудуваната светлина со *моделирана* проценка на произведената светлина, а потоа со корекција за *моделирана* меѓугалактичка апсорпција — и авторите намерно усвојуваат поволна линија на гледање, бидејќи галаксија чија истечена светлина воопшто стигнала до нас мора да се гледа по почиста од просечната насока. Широкиот опсег 50–100% (и повисок во релативни термини) е чесен знак за таа моделска зависност.
- **Не** го валидира новиот Lyman-alpha tracer. „Претпазлива поддршка“ од еден објект е прв тест, не потврда.
- Сам по себе **не** утврдува дека bursty формирањето ѕвезди ја придвижувало рејонизацијата. Тоа е разумно толкување изградено врз една галаксија плус tracer анализа, не демонстриран закон.

Колку се убедливи доказите?

- **Силни** каде резултатот е директен: redshift-от (карактеристично обликувана Lyman-alpha линија, со 0.0076% веројатност за контаминација од преден објект) и детекцијата на светлината што излегува (5.2–5.3σ, проверена со еден милион празни отвори, со внимателно затворена стапица со foreground interloper што претходно уништила некои тврдења за висок-redshift истек).
- **Послаби, и отворено така претставени, каде резултатот е моделиран:** *вредноста* на escape fraction (зависи од ѕвездениот модел и избраната меѓугалактичка линија на гледање), значењето за рејонизацијата (еден објект плус толкување) и новиот tracer (прв, претпазлив тест).
- Чесноста на трудот е во неговите опсези. Пријавува распони наместо една бројка, поддршката за tracer-от ја нарекува „претпазлива“, па дури и одбива да ѝ верува на една од сопствените проценки за меѓугалактичка трансмисија. Ова е внимателен труд што не се продава повеќе од што е; ризикот од hype е надвор од него.

Зошто е важно

Директните детекции на јонизирачка светлина што излегува сега се турнати речиси толку близу до епохата на рејонизација колку што можат да стигнат — до работ каде светлината сè уште едвај поминува. Тоа само по себе вреди. Но потивкиот резултат можеби е поважен: откако ќе влезете *внатре* во рејонизацијата, директниот метод целосно пропаѓа и сè зависи од индиректни tracer-и калибрирани на поблиски, полесни галаксии. Да се тестира еден од тие tracer-и тука, каде сè уште може да се провери против вистинска детекција, е начинот да се заработи доверба во него подоцна, каде таква проверка не е можна. Вредноста на MXDFz4.4 е помалку „пронајдовме галаксија што ја рејонизирала вселената“ и повеќе „учиме да го читаме истекот и почнуваме да ги проверуваме инструментите пред да влеземе во темнината“.

Кратко резиме

Астрономи со Hubble и JWST директно ја детектирале јонизирачката ултравиолетова светлина што излегува од една галаксија на redshift 4.442 — најоддалечената таква детекција досега, околу 250 милиони години по завршувањето на космичката рејонизација. Самата детекција е цврста. Често цитираниот escape fraction од 50–100% не е измерен директно, туку реконструиран преку модели на ѕвездите во галаксијата и меѓугалактичката апсорпција по намерно поволна линија на гледање, поради што опсегот е толку широк. Паралелно, тимот го извршил првиот high-redshift тест на индиректен начин за препознавање истек — формата на Lyman-alpha линијата — и нашол „претпазлива поддршка“. Ова е внимателен резултат од еден објект: реално фатен истек, чесно

неизвесна бројка врзана за него и прв чекор кон алатките што ќе им требаат на астрономите кога самиот истек повеќе нема да може директно да се види.

Проверка без претерување

Што покажува трудот: Директна детекција на 5.2–5.3σ на јонизирачка Lyman-continuum светлина што излегува од галаксија на z = 4.442 — највисок redshift за таква детекција досега — со внимателно исклучена foreground контаминација.

Што е веројатно, но не е докажано: Escape fraction на галаксијата е 50–100%. Детекцијата е реална; процентот е реконструиран со модели на ѕвездени популации и меѓугалактичка апсорпција (по поволна линија на гледање), затоа е толку широк. Исто така веројатно, но непотврдено: формата на Lyman-alpha линијата работи како tracer на истекот толку далеку назад — трудот дава „претпазлива поддршка“ од еден објект.

Што не покажува: Дека ова е галаксија „што ја рејонизирала вселената“ (се наоѓа по епохата и е еден објект), ниту дека bursty формирањето ѕвезди ја предизвикало рејонизацијата (толкување, не демонстрација).

Главни ограничувања: Примерок од еден; escape fraction што зависи од избори на модел и намерно чиста линија на гледање; прв и претпазлив тест на нов tracer; и огромната тешкотија да се проучува истечена јонизирачка светлина толку близу до епохата каде таа станува невидлива.

Колкава доверба треба да има општ читател? Висока дека истечената светлина навистина е детектирана и дека ова е најоддалечената таква директна детекција досега. Ниска до умерена за точниот escape fraction — „50–100%“ треба да се чита како моделиран опсег, не мерење. Умерена за новиот tracer: ветувачка прва проверка, не утврдена алатка.

Ажурирања по објавувањето

- **Исправка · 2026-07-28**

  По повратна информација од Ilias Goovaerts, автор на трудот, написот сега од почеток ја воведува јонизирачката светлина наместо ултравиолетовата светлина воопшто, со експлицитна разлика дека само краткобрановата ултравиолетова светлина — под Lyman границата од 912 ångström — е јонизирачка, додека подолгобрановата UV светлина е нејонизирачка и рутински се набљудува од галаксии со висок redshift.

Извори

Goovaerts et al., arXiv:2603.04517 (accepted in The Astrophysical Journal)
https://arxiv.org/abs/2603.04517

The Astrophysical Journal (2026), DOI 10.3847/1538-4357/ae75b0
https://doi.org/10.3847/1538-4357/ae75b0